Vičiūnai Cremation Cemetery

The Vičiūnai cemetery, discovered in 2023, is located 4 km N of Kernavė and 800 m W of Lake Spėra (Širvintos district, E Lithuania). The cemetery is situated on a hill that is approximately 170 m long, 70 m wide, and up to 6 m high, extending in the SW–NE direction. The total excavated area of the cemetery was 45 m^2 (Figs. 1–2). The upper layer, up to 50 cm thick, yielded 5,061 g of cremated human bone and 287 special finds, of which 82 were individually recorded potsherds (Fig. 14). In total, 492 pottery fragments were found, weighing 1,881 g. The finds from the Vičiūnai cemetery, namely jewellery, clothing ornaments, and household utensils (Figs. 7–13), typologically date back to the 12th–14th centuries. However, ^{14}C dating of one of the cremated human bones yielded a comparatively earlier date: from the 11th to the second half of the 12th century. This date may represent the earliest phase of this medieval cemetery. No cuts associated with the cemetery were identified, which suggests that cremated bones and grave goods were deposited directly on the surface. The remains of a barrow measuring approximately 10 m in diameter were discovered beneath the cremation layer, consisting of a portion of the mound, the encircling ditch, and a horse burial 1 (Figs. 3–5). The skeleton of the horse was ^{14}C dated to the 7th–8th centuries. However, the earliest material found in the cemetery is 28 sherds of brushed pottery (weighing 58.2 g in total) dated to the 2nd century BC–2nd century AD (Fig. 6). As no traces of occupation from this period were observed in the excavated area, it is possible that the later burials disturbed an earlier urn burial site belonging to the Brushed Pottery culture.

Ugnius Budvydas, Vytautas Juškaitis

Slengių kapinynas

2023 m. Slengių kapinyno (UK 13072) teritorijoje ir apsaugos nuo fizinio poveikio pozonyje (Klaipėdos r., Sendvario sen.) vykdyti žvalgomieji tyrimai, žvalgymai ir detalieji tyrimai. Jie atlikti dėl to, kad sklype Dangaus g. 18, kurio dalis patenka į saugomą teritoriją, buvo atlikti žemės kasimo ir stumdymo darbai prieš tai neatlikus archeologinių tyrimų. Ateityje šiame sklype planuojama vykdyti statybos darbus. Kapinyno apsaugos nuo fizinio poveikio pozonyje mechanizuotai buvo nukastas apie 80x15 m dydžio plotas (apie 1140 m^2), kuris vėliau užpiltas atvežtiniu žvyru ir smėliu. Archeologinių tyrimų tikslas buvo nustatyti, ar atlikti žemės kasimo darbai padarė žalą nekilnojamajam kultūros paminklui, ar naujai planuojami statybos darbai nežalos vertingo kultūrinio sluoksnio ir kapų. Taip pat ištirti dėl minėtų darbų eroduojančius kapinyno šlaitus.

Slengių kapinynas yra į V nuo to paties pavadinimo gyvenvietės, apie 200 m ilgio ir 65 m pločio pakilumoje. P dalyje yra nuo XIX a. veikiančios kapinės. Kapinynas ir jo aplinka tyrinėta 1977–1978, 1996, 2001, 2012 ir 2018 m. (*ATL 1978 ir 1979 metais*, 1980, p. 101–103; *ATL 2001 metais*, 2002, p. 117; *ATL 2012 metais*, 2013, p. 48–52; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 6). Iš viso buvo ištirtas 819,5 m^2 plotas. Rasti 33 degintiniai (VII–XIII a.) ir 8 griautiniai (VII–VIII a.) palaidojimai. Vėlyviausi degintiniai kapai koncentruojasi į Š ir ŠV nuo dabar veikiančių kaimo kapinių. Kapinyno ŠR dalyje kapai yra ankstyvesni. Griautiniuose kapuose mirusieji laidoti pailgose duobėse, daugmaž tvarkingomis eilėmis, orientuoti PV–ŠR kryptimi. Kai kur pastebėta skobtinių karstų pėdsakų. Įkapės negausios: miniatiūriniai puodeliai,

verpstukai. Vyrų kapuose rasta ietigalių, sulaužytų vienašmenių kalavijų fragmentų, įvijinių žiedų ir kt. Degintiniai kapai labai skirtingi. Remiantis laidosena, įkapėmis ir chronologija išskiriamos net 5 jų grupės (*LIIR*, f. 1, b. 6555). Ankstyviausiems degintiniams kapams būdinga ryški griautiniams kapams būdinga laidojimo tradicija, vėlyviausiuose – mirusieji laidoti nedidelėse duobutėse.

2023 m. žvalgomųjų ir detaliųjų tyrimų metu įvairaus dydžio perkasomis bei šurfais buvo ištirti iš viso 155,85 m^2, metalo ieškikliu žvalgytas 1140 m^2 plotas (1 pav.). 3 perkasos (1–3) bei 2 šurfai (1–2) (V. Juškaitis) buvo ištirti į ŠR nuo kapinyno esančiame apsaugos nuo fizinio poveikio pozonyje (iš viso 42,2 m^2 plotas). Kaip jau minėta, dalis šio ploto buvo nustumdyta mechanizuotai, tai yra iki įžemio nukastas 70–85 cm storio žemių sluoksnis.

Žvalgomųjų tyrimų metu perkasose 1 ir 2, kurios tirtos nepažeistoje pozonio dalyje, po velėna buvo fiksuotas 25–35 cm storio šviesiai pilko smėlio sluoksnis (armuo) su XIX–XX a. būdingais radiniais. Žemiau pasiektas įžemis. Tik perkasoje 1 atsidengė kelios arimo vagos. Vienoje iš jų buvo rastas vario lydinio juostinės apyrankės fragmentas, datuojamas I–IV a.

Pratęsus tyrimus pažeistoje apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio PR dalyje, šurfe 2 buvo aptikti kapo fragmentai. Tirtas šurfas 2x2 m dydžio (su išpjovomis 8,2 m^2 ploto), orientuotas pagal pasaulio šalis. Jo paviršių dengė 10–15 cm storio atvežtinis žvyro ir smėlio sluoksnis, po kuriuo buvo fiksuotas gelsvo smėlingo priemolio įžemis. Jame atsidengė (H_{abs} 20,03 m) *kapo 42* kontūras (2 pav.). Duobė ovalo formos, orientuota PR–ŠV kryptimi (142˚–326˚). Ji 1,87 m ilgio, ŠV dalyje 85 cm, o PR – 77 cm pločio. Duobė nelygiais kraštais, jos užpildą sudarė šviesiai ir tamsiai pilkas smėlis. Vietomis kapo kraštuose kontūras neryškus,

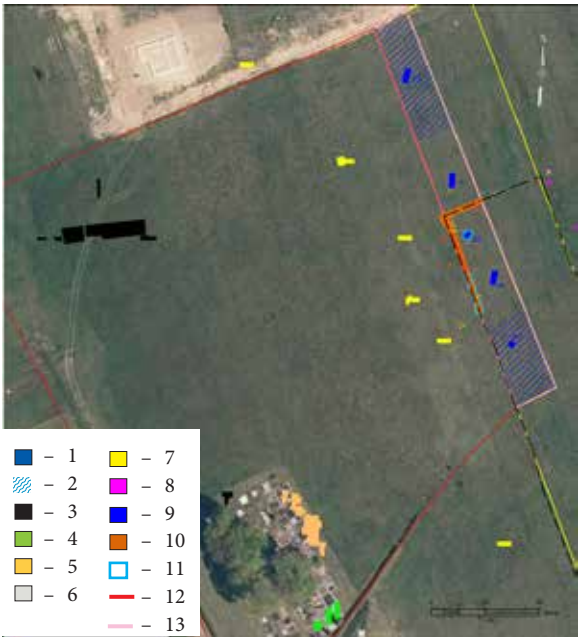

1 pav. 2023 m. vykdytų archeologinių tyrinėjimų Slengių (UK 13072) teritorijoje ir aplinkoje situacijos planas: 1 – 2023 m. tirtos perkasos bei šurfai; 2 – 2023 m. žvalgytos vietos; 3 – 1977 m. tyrimų vieta (V. Žulkus); 4 – 1996 m. tyrimų vietos (R. Banytė-Rowell); 5 – 2001 m. tyrimų vieta (R. Bračiulienė); 6 – 2012 m. tyrimų vietos (E. Stankevičiūtė); 7 – 2012 m. tyrimų vietos (D. Baltramiejūnaitė); 8 – 2018 m. tyrimų vietos (J. Sadauskas); 9 – perkasos, kuriose rasta kapų; 10 – 2023 m. tyrimo metu rasti radiniai; 11 – kapinyno ribos; 12 – Slengių kapinyno apsaugos nuo fizinio poveikio pozonis; 13 – teritorija, kurioje buvo atlikti žemės nukasimo ir stumdymo darbai. U. Budvydo brėž.

Fig. 1. The area plan of the 2023 excavation and survey of the Slengiai cemetery (UK 13072) and its surroundings: 1 – trenches and test pits from 2023; 2 – 2023 survey area; 3 –1977 excavation area (V. Žulkus); 4 – 1996 excavation areas (R. Banytė-Rowell); 5 – 2001 excavation area (R. Bračiulienė); 6 – 2012 excavation areas (E. Stankevičiūtė); 7 – 2012 excavation areas (D. Baltramiejūnaitė); 8 – 2018 excavation areas (J. Sadauskas); 9 – trenches that contained graves; 10 – the location of finds recovered in 2023; 11 – cemetery boundary; 12– Slengiai cemetery buffer subzone; 13 – the area where soil removal and redeposition took place.

2 pav. Kapas 42 šurfe 2 iš PR. U. Budvydo nuotr.

Fig. 2. Grave 42 in test pit 2, viewed from the SE.

3 pav. Kape 42 rasto geležinio dirbinio fragmentai ir arklio dantys. U. Budvydo nuotr.

Fig. 3. Fragments of horse teeth and an iron artefact in grave 42.

sunkiai atskiriamas nuo įžemio. PR kapo dalyje, greta ŠR duobės krašto (apie 9 cm atstumu), atsidengė arklio dantys (3 pav.). Jie stipriai sunykę, besisluoksniuojantys į smulkesnius fragmentus. Šalia arklio dantų, apie 5 cm į PR nuo jų, buvo aptikti (H_{abs} 20,03 m) neaiškios paskirties geležinio dirbinio fragmentai. Dirbinys stipriai pažeistas korozijos, lūžęs į keliolika nedidelių fragmentų. Kape jis sudarė tarsi puslankį. Sprendžiant iš jo padėties kape galima spėti, jog tai žąslai. Kapo duobės dugnas plokščias, lygus, sienelės nuožulnios. Tyrimo metu kapo duobėje neaptikta jokių mirusiojo kaulų ir papildomų įkapių. Sprendžiant iš kapo dydžio jame greičiausiai buvo palaidotas nedegintas suaugęs vyriškosios lyties individas, kuriam kaip įkapė buvo įdėtos atskiros arklio kūno dalys. Atlikus arklio dantų AMS ^{14}C tyrimus buvo gauta 195 m. pr. Kr.–8 m. po Kr. data (2082±33)(FTMC–TA83–1). Taigi kapas datuojamas ankstyvojo geležies amžiaus II puse.

Apytiksliai 70 cm į ŠR nuo kapo buvo aptikta 48x37 cm dydžio duobė. Ji netaisyklingo ovalo formos, orientuota iš P į Š. Jos užpildą sudarė šviesiai pilkas smėlis. Duobėje radinių ar degėsių, pagal kuriuos būtų galima datuoti objektą, neaptikta.

Žvalgymai buvo vykdomi Slengių kapinyno apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio ŠV dalyje, kuri nebuvo nukasta. Iš viso žvalgytas apie 1100 m^2 plotas. Žemės paviršius šioje vietoje lygus, apaugęs tankia žole. Didesnėje teritorijos dalyje aptiktos tik XX a. būdingos buitinės šiukšlės (geležinės vinys, neaiškios paskirties vielos, geležinių skardų gabalai ir kt.). Rasta vienintelė vario lydinio skardelė, kuri primena Prūsijos serijos akinės segės kojelės fragmentą.

Metalo ieškikliu patikrinus eroduojančius Slengių kapinyno šlaitus (apie 50 m^2 plotas), konstatuota, kad žemės kasimo darbai padarė žalos ir pačiam paminklui. Šlaituose buvo aptiktas geležinis įmovinis kirvis, laiptelinės segės dalys, vario lydinio juostinis žiedas, geležinis kabutis ir kt. (4 pav.). Radiniai datuoti II–III a. Paaiškėjus, kad pažeistoje kapinyno dalyje gali būti apardytų kapų, minėtų šlaitų vietose buvo atlikti detalieji tyrimai (U. Budvydas). Jų metu ištirtos 4 perkasos, kurių plotis 2 m, ilgis 12–14 m. Iš viso tyrinėtas 113,65 m^2 plotas. Perkasos buvo orientuojamos šlaitų kryptimi. Kadangi tyrimai vykdyti nukastų šlaitų vietoje, todėl paviršius nelygus. Tiriamą plotą dengė traktoriaus sustumtos žemės ir atvežtinis žvyras.

Griautinio kapo fragmentai ir pavieniai atsitiktiniai archeologiniai radiniai buvo aptikti tik perkasoje 4. Ji 13x2 m dydžio (su išpjovomis 31,65 m^2 ploto), ilgosiomis kraštinėmis buvo orientuota ŠV–PR kryptimi, lygiagrečiai Slengių kapinyno teritorijai. Nuėmus velėną, suverstas žemes ir dirvožemį įžemyje atsidengė *kapo 43* kontūras. Jis fiksuotas 45–50 cm gylyje (H_{abs} 20,45–20,49 m). Išliko tik ŠV kapo dalis, likusi buvo nukasta vykdant statybos darbus. Kontūras buvęs ovalo formos, lygiais kraštais, orientuotas PR–ŠV kryptimi (91°–271°). Jis 95 cm ilgio ir 85 cm pločio plačiausioje dalyje (5 pav.). Kapo duobės užpildą sudarė šviesiai gelsvai pilkas smėlis, kuris sunkiai išsiskyrė iš aplinkinio įžemio. Užpildas vientisas, be degėsių. Duobė plokščiu dugnu ir nuožulniais kraštais. Beveik ties kapo duobės viduriu buvo aptiktas vienintelis radinys – geležinio smeigtuko (?) fragmentas, kuris gulėjo skersai kapo. Mirusiojo kaulai neišliko. Sprendžiant iš duobės pločio kapas galėjęs priklausyti vaikui ar paaugliui. Remiantis žvalgymų metu jo aplinkoje rastais radiniais kapas preliminariai galėtų būti datuojamas I–IV a.

Perkasose 2 ir 4 buvo ištirtos 5 duobės. Jos įvairaus dydžio nuo 26x25 cm iki 1,3x0,65 m. Duobės netaisyklingo apskritimo ir ovalo formos. Jų užpildą sudarė šviesiai pilkas smėlingas priemolis. Jose radinių neaptikta. Duobių paskirtis ir datavimas liko nenustatyti.

Ankstesniais metais kapinyno teritorijoje nebuvo aptikta kapų, datuojamų senuoju geležies amžiumi. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog minėto ir ankstesnio laikotarpio palaidojimų būta Slengių kapinyno ŠR dalyje ir teritorijoje, kuri priskirta apsaugos nuo fizinio poveikio pozoniui. Tai yra kapinynas apėmė didesnę, nei šiuo metu jam nustatyta, teritoriją. Todėl tikslinga įvertinti naujus tyrimų duomenis ir koreguoti Slengių kapinyno saugomos teritorijos ribas.

4 pav. Žvalgymų metu rasti radiniai: 1 – įmovinis kirvis, geležis; 2, 4 – kabučių fragmentai, geležis; 3, 6 – laiptelinių segių fragmentai, vario lydinys; 5 – juostinis žiedas, vario lydinys; 7 – plokštelė vario lydinio (akinės segės kojelės fragmentas ?). U. Budvydo nuotr.

Fig. 4. Finds collected during the survey: 1 – a socketed iron axe; 2, 4 – fragments of iron pendants; 3, 6 – fragments of copper alloy ladder brooches; 5 – a copper alloy banded ring; 7 – a copper alloy plate (a fragment of a pin from an eye brooch?).

5 pav. Apardytas kapas 43 perkasoje 4. U. Budvydo nuotr.

Fig. 5. Disturbed grave 43 in trench 4.

Slengiai Cemetery

In 2023, the NE part of the buffer subzone of the Slengiai cemetery (Klaipėda district, W Lithuania) was investigated utilizing both the excavation of a 155.85 m² area (trenches and test pits) and a metal detector survey of an additional 1,140 m² area (Fig. 1). Two graves (42 and 43) were found in test pit 2 and trench 4. Grave 42 contained fragments of horse teeth and an iron artefact (probably a bridle bit) (Figs. 2–3), but no human bones or additional grave goods. The size of the grave suggests that the burial was probably that of an unburnt adult male, with individual horse body parts placed alongside as grave goods. The grave dates from the 2nd century BC to the early 1st century AD. Grave 43 was disturbed, but it likely belonged to a child or an adolescent (Fig. 5). Its sole grave good was a fragment of an iron pin (?). During the survey of the surrounding area, several artefacts dating from the 1st to the 4th century were collected from disturbed graves (Fig. 4). Therefore, grave 43 could be ascribed to the same period. Five pits ranging from 26 x 25 cm to 1.3 x 0.65 m in size were excavated in trenches 2 and 4, but they yielded no finds. The purpose and dating of the pits remain indeterminate.

A survey of a 1,140 m² area around the cemetery yielded several finds dating back to the 2nd–3rd centuries. In light of the results of this investigation, the boundaries of the protected area of the Slengiai cemetery must be amended.

Gediminas Petrauskas

Žvalgomieji tyrimai Suginčiuose

2022 m. į KPD Šiaulių teritorinį skyrių pateko dirbamuose Suginčių kaimo laukuose (Akmenės r., Naujosios Akmenės kaimiškoji sen.) privataus asmens metalo ieškikliu aptiktų archeologinių radinių. Remiantis prie dirbinių nurodytomis radaviečių koordinatėmis, radiniai buvo surinkti 4 skirtingose Suginčių kaimo vietose. Dėmesį atkreipė pačiame Lietuvos ir Latvijos Respublikos pasienyje, teritorijoje tarp Vadaksties kairiųjų intakų Kūlupio ir Miežupio, nurodyta radimvietė, kurioje buvo rasti net 79 II a. pabaigos–XVII a. radiniai.

Iki šiol Suginčiuose tyrinėtas V–VIII a. kapinynas (UK 42089) (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 542–548; Petrauskas G., Vadaksties–Miežupio mikroregionas, arba žvilgsnis į dar nepažintą Žiemgalos dalį, *Prakalbinta priešistorė*, Klai-

1 pav. Archeologinių tyrimų Suginčiuose akimirka. G. Petrausko nuotr.

Fig. 1. Excavations in progress.

